

Het Edux-model Vernieuwend Leren: de opstap voor directie en ib'ers deel II

Door: Hans Riedeman

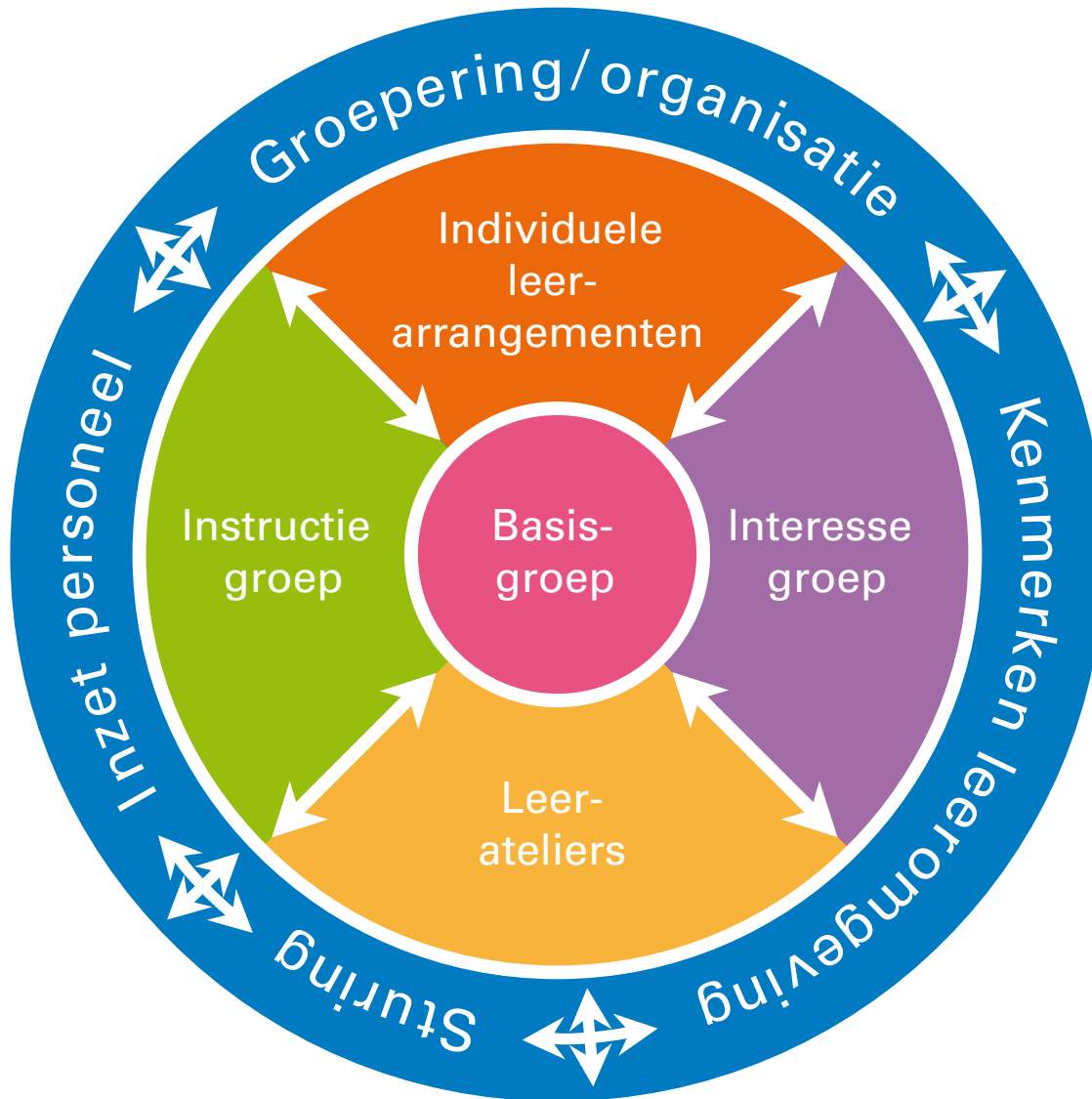
Inleiding

In Redax Magazine, jrg. 1, nr. 8 (juni 2007) zijn visie en uitgangspunten met betrekking tot Vernieuwend leren beschreven. Het team Vernieuwend leren heeft ervoor gekozen het beste uit het 'oude' en 'nieuwe' leren te halen. Zo kiest Edux bijvoorbeeld voor goede effectieve en interactieve instructie in basisvaardigheden. Van het model Vernieuwend leren zijn de segmenten basisgroepen, instructiegroepen, thematisch werken en leerateliers verder in het vorige artikel uitgewerkt.

In dit artikel wil ik ingaan op de interessegroepen en het werken met individuele leervragen. In het werken met interessegroepen en individuele leervragen zien we met name opvattingen van het sociaal constructivisme terug waarin het team Vernieuwend leren zich herkent: leren is een actief proces waarbij kinderen kennis construeren in betekenisvolle contexten, met behulp van verschillende bronnen in verschillende leeromgevingen. Het kind is daarbij eigenaar van zijn eigen leerproces.

Basismodel Vernieuwend Leren

© Copyright 2007, Edux Onderwijsadviseurs

Indien de schoolleider met het team nieuwe manieren van werken op school wil invoeren, dan biedt het model Vernieuwend Leren de mogelijkheid om als school c.q. bestuur stil te staan bij waar je in je onderwijskundige ontwikkeling staat én om met elkaar in gesprek te komen inzake de vraag: hoe zie je de rol van de leerkracht in het continuüm van sturen en volgen van leerlingen?

Dit model is niet bedoeld als een lineaire ontwikkelingslijn van links naar rechts. Het is een dynamisch model waarbinnen, zoals uit de praktijk blijkt, scholen keuzes maken.

Interessegroepen

In België zien we het gedachtegoed van Decroly op een aantal scholen gerealiseerd. Deze scholen vertrekken vanuit het observerende, lerende kind in concrete, betekenisvolle situaties en komen van daar uit tot leren rekenen, lezen en schrijven. De leerkracht volgt en sluit aan. Maar ook: “de leerkracht weet welke technieken en noties (vergelijk mijlpalen/kerndoelen) hij wil doorgeven aan zijn leerlingen. De observatie van de concrete situatie geeft hiertoe de aanleiding.....”

Decrolyscholen werken met Centres d’interêt of thema’s. Decroly heeft zes thema’s uitgewerkt die corresponderen met de behoeften van het kind: ik eet, ik bescherm me, ik verdedig me, ik werk, beweeg en groei. Op basis van deze thema’s werken kinderen met dezelfde interesse aan een project. In onze opvattingen zien we een aantal ideeën van Decroly terug. Zo zien we een leerkracht die goed kan observeren en met kinderen in gesprek kan komen en die leerlingen stimuleert om met vragen te komen. En vervolgens gaat de leerkracht met de kinderen op weg om deze vragen te beantwoorden.

Interessegroepen kunnen op verschillende manieren ontstaan waarbij de basisgroep vaak een startpunt is. Vanuit het thematisch werken of uit de verschillende vakgebieden kunnen vragen naar voren komen die meerdere kinderen graag beantwoord willen zien. Bij “projecten van de verrassing” ontstaan interessegroepen omdat kinderen dingen meenemen of ideeën lanceren die ze interessant vinden en waarvan ze denken dat het andere kinderen zal interesseren. In het gesprek hierover kunnen, meer gericht, onderzoeksvragen geformuleerd worden die (een deel van) de basisgroep aan wil pakken. Onderzoeksvragen kunnen leiden tot deelonderzoeken waar verschillende groepen kinderen mee aan de slag gaan.

Het ontwikkelen van vaardigheden als het maken en uitvoeren van een plan van aanpak, onderzoeksvaardigheden en effectieve samenwerkingsvaardigheden zijn nadrukkelijk van belang en moeten met de kinderen aangeleerd worden. Verschillende hulpmiddelen als stappenschema’s, “sociale gedragthermometers” en dergelijke zijn ondersteunend.

Er liggen hier goede kansen om kinderen bewust te maken van ‘binnen en buiten leren’ met zeer diverse bronnen. Ook de wijze waarop de groep de opgedane kennis wil presenteren maakt deel uit van het leerproces dat de interessegroepen kenmerkt: hoe maken we een powerpointpresentatie, hoe komen we tot een voordracht, een lied, een tentoonstelling, een.....

Uiteraard is bovenstaande gerelateerd aan de leeftijd van kinderen, de groepssamenstelling en -grootte. Als er ten slotte trots wordt teruggekeken op wat de kinderen met betrekking tot de onderzoeksvraag hebben gevonden en gepresenteerd, is er ook met nadruk aandacht voor het proces van samenwerken en de gekozen aanpakken.

Leerkrachtsturing

Bovenstaande vraagt veel leerkrachtvaardigheden. De leerkracht is bij het werken met interessegroepen primair coachend bezig.

Karakteristiek:

- invoelen in de situatie van de kinderen
- luisteren, samenvatten, doorvragen
- spiegelen en feedback geven
- aanmoedigen zelf oplossingen te vinden
- motiveren en stimuleren
- onder-bovenverhouding (Leerlingsturing)
- 20% spreektijd
- klimaat: vertrouwen, uitdagen en ondersteunen

Naast zijn coachende rol zal de leerkracht moeten leren inschatten wanneer hij moet switchen naar zijn rol van begeleider of instructiegever om het leerlinggestuurde proces effectief te laten verlopen. Natuurlijk schuilt hierin het grote gevaar dat je als leerkracht snel kunt terugvallen in met name je rol als kennisoverdrager. Daarom heeft het ook de voorkeur om met andere collega’s samen te werken waardoor je elkaars kwaliteiten kunt benutten en elkaar kritisch kunt volgen.

Individuele leervragen

“We vragen niet om te kunnen leren, we leren om te kunnen vragen” (Michael Gelven. 2000)

Dit citaat dat Ton Bruining aanhaalt in zijn lectorale les: ‘ Kennis maken met vragen’ sluit nauw aan bij de Eduxkernwaarden. Bij de eigen leervragen is de Eduxkernwaarde “leren sluit aan op je authentiek zijn en draagt hieraan bij “een belangrijke essentie. Het is voor de leerkracht dan ook van groot belang dat hij zijn leerlingen goed kent en in staat is een goed “vraaggesprek” te voeren waarin reflectie door de leerling een belangrijke rol speelt. Anders gezegd: de rol van de leerkracht vraagt om het stellen van de goede vragen. Vragen die het kind uitdagen tot reflectie, experimenteren, plannen en het stellen van leervragen aan zichzelf.

Want het gaat niet alleen om kennisverwerving en een goed plan van aanpak, maar ook om wat het met je als kind doet. Wat gaat je dit opleveren in de zin van: wat word je zelf wijzer van de vraag die je stelt als kind; wat voegt datgene wat je wilt gaan onderzoeken toe voor jezelf?

Individuele leervragen horen bij alle kinderen: van een kind dat wil onderzoeken hoe karretjes in de achtbaan blijven en er niet uitvliegen tot het kind dat zich afvraagt hoe

een moestuintje het best kan worden aangelegd tot het kind dat..... Individuele leervragen horen dus niet alleen bij de meer begaafde leerling. Individuele leervragen kunnen gestuurd opgeroepen worden door ze bijvoorbeeld standaard op te nemen ‘als opdracht’ in het thematisch werken of in een leeratelier.

Maar het is natuurlijk betekenisvoller als een leerkracht op basis van observaties met een kind in gesprek gaat en zeker als een leerling zelf met een eigen leervraag komt. Het kinderen zich bewust laten worden dat leren niet alleen in school maar zeker ook daar buiten kan plaatsvinden én dat leren meer is dan in een boek kijken én dat je kunt leren op verschillende manieren én dat leren van alles te maken heeft met de wereld om je heen is een prachtig proces.

Dit bewustwordingsproces zal sterker worden naarmate kinderen vaker met eigen leervragen hebben gewerkt. Ook hier geldt dat stappen-schema’s of ankerpunten om een leervraag aan te pakken ondersteunend zijn om tot een succesvol resultaat te komen. De hierboven geciteerde filosoof Michael Gelven, een van de weinige denkers die zich specifiek gebogen heeft over de betekenis van het fenomeen “vragen”, maakt in zijn boek The

Asking Mystery duidelijk dat beweringen, hypothesen, theorieën, antwoorden zijn op vragen en dat vragen derhalve oorspronkelijker zijn dan antwoorden, Gelven: vragen hebben een waarde op zichzelf, onafhankelijk van de antwoorden.

Ten slotte

Het artikel in juni en dit artikel geven een beschrijving van het model Vernieuwend leren en de keuzes die het Eduxteam Vernieuwend Leren heeft gemaakt. Het model biedt de mogelijkheid om als school c.q. bestuur stil te staan bij waar je in je onderwijskundige ontwikkeling staat én om met elkaar in gesprek te komen over de vraag: hoe zie je de rol van de leerkracht in het continuüm van sturen en volgen van leerlingen?

Edux is hierbij een goede gesprekspartner. Dit model is niet bedoeld als een lineaire ontwikkelingslijn van links naar rechts. Het is een dynamisch model waarbinnen, zoals uit de praktijk blijkt, scholen keuzes maken: van jaarklas-instructiegroepen gecombineerd met interessegroepen tot alleen coöperatief leren maar dan wel in instructieprocessen en de zaakvakken of van jaarklas-instructiegroepen met één middag in de twee weken thematisch werken tot elke middag thematisch en zelfstandig werken.....

Hans Riedeman is senior adviseur en teamleider van het expertteam Vernieuwend Leren bij Edux Onderwijsadviseurs.

Basismodel Vernieuwend Leren

Geen lineair maar dynamisch model

Sturing:	Docentsturing leerkracht als instructiegever	Gedeelde sturing leerkracht als begeleider	Leerlingsturing leerkracht als coach	Leerlingsturing leerkracht als coach
Inzet personeel:	<ul style="list-style-type: none"> • Leerkracht • IB-er/RT-er 	<ul style="list-style-type: none"> • Leerkracht • Assistent • Mentorleerling • Anderen 	<ul style="list-style-type: none"> • Leerkracht • Assistent • Mentorleerling • IB-er • Anderen 	<ul style="list-style-type: none"> • Leerkracht • Assistent • Mentorleerling • IB-er • Anderen
Basisgroep: Sociale verbondenheid				
Groepering/organisatie:	Instructiegroep	Thematisch werken Leerateliers	Interessegroep	Individuele leerarrangementen
	Instructie Basisvaardigheden/ leerlijnen	Betekenisvolle thema's Projecten 'WO'	Gezamenlijke onderzoeksvragen	Eigen leervragen
Kenmerken leeromgeving:	<ul style="list-style-type: none"> • Meervoudige intelligentie • Leerstijlen • Interactief leren • Coöperatief leren • LVS: Cito + LK Portfolio • Instructiebehoefte • Inh.: kerndoelen/ mijlpalen <ul style="list-style-type: none"> • lezen/spellen • rekenen • Methodes: <ul style="list-style-type: none"> • lezen • rekenen • spelling 	<ul style="list-style-type: none"> • Meervoudige intelligentie • Leerstijlen • Interactief leren • Coöperatief leren • LVS: LK/LL portfolio • Authentiek en betekenisvol leren • Inh.: kerndoelen/ mijlpalen: <ul style="list-style-type: none"> • taal/rekenen • oriëntatie op jezelf en de wereld • kunstzinnige oriëntatie • Methodes 	<ul style="list-style-type: none"> • Ook eigen groeps leervragen • Ontwikkelen van (deel-) groepsvragen • Plan van aanpak • Onderzoeken • Samenwerkings - vaardigheden • Presenteren etc. • Reflectie op groeps - processen 	<ul style="list-style-type: none"> • Eigen vragen leren ontdekken en formuleren • Eigen 'reisplannen' maken om tot antwoorden te komen • Eigen presentaties ontwikkelen • Zelfreflectie

© Copyright 2007, Edux Onderwijsadviseurs

Literatuur

Competentielijst bij het nieuwe leren / W.Braat-Goderie - Roosendaal : Edux Onderwijsadviseurs, 2005 Interne notitie
 Kennis maken met vragen / Ton Bruining.- Breda: Avans Hogeschool, mei 2006.
 Het oude of het nieuwe leren? Een kwestie van opvattingen / Eddie Denessen In: Basisschool Management.- jrg 20 nr 3, november 2006
 Samenwerkend leren / S.Ebbens, E. Ettehoven, J.van Rooijen.- Groningen : Wolters-Noordhoff, 1997
 Effectieve instructie en doelmatig klassenmanagement / S.Veenman...(et al.). -4e dr.-Amsterdam, Lisse : Swets en Zeitlinger, 1993
 Coöperatief leren in het basisonderwijs / M.Förner, Brenda Kenter, Simon Veenman.-Amersfoort: CPS, 2000
 The asking mystery. A philosophical inquiry. / Michael Gelven. - University park : The Pennsylvania State University Press, 2000
 Kijken over de grens : methodenscholen in Franstalig België / Nicole Vandenbogaert In: Nieuwsbrief Federatie van Onafhankelijke Pluralistische Emancipatorische Methodescholen. - jrg 11, nr 2. (mei 2005)

Onderwijsopvattingen en hun effect voor de leerlingresultaten of de effecten van het nieuwe leren voor leerlingen nader bekeken / Kees Vernooy In: Basisschool Management.- jrg 20, nr 3, november 2006

Kwakzalverij en gelovige politici / Jan de Vries, In: Basisschool Management,- jrg 20, nr. 3 (november 2006)
 Teamonderwijs op maat/ L. Wijnhoven, B. Wijnen.- Den Haag : Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2004
 Zin in school / L.Stevens...(et al.).- Amersfoort : CPS, 2005
 Zin in leren / Paul Beekers...(et al.).- Amersfoort : CPS, 2006